

PAPER DETAILS

TITLE: MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR ESER: "RESÛL HAZRETİNE SEYTÂN ?ALEYHI'L-LA?NE
GELDÜĞİN BEYÂN İDER"

AUTHORS: Erdem SARIKAYA

PAGES: 469-491

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1555913>

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN BİR ESER: “RESÛL HAZRETİNE ŞEYTÂN ‘ALEYHİ’L-LA’NE GELDÜĞİN BEYÂN İDER”**Doç. Dr. Erdem SARIKAYA***, erdem.sarikaya@yobu.edu.tr**Özet**

Klâsik Türk edebiyatı, varlığını XIII. asırdan XIX. asrın ilk yarısına kadar sürdürmüş kadim bir edebî gelenektir. Bu edebî gelenek, esas itibarıyla şiir merkezlidir. Bununla beraber XII. asra kadar uzanan Türk nesir edebiyatından söz etmek de mümkündür. Hikâye ya da kısa hikâye, Türk nesir edebiyatı içerisinde değerlendirilebileceğimiz türlerden bir tanesidir. Özellikle ilk dönemlerde; okuyucuyu eğlendirmek, onu dinî ve ahlaki açıdan eğitmek amacıyla yazılmış kısa hikâyelerin var olduğu görülür. Bu hikâyelerin çoğu kez müellifleri bilinmez. Bu çalışmanın konusu, imla açısından Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini gösteren “Resûl Hazretine Şeytân ‘Aleyhi’l-la’ne Geldüğün Beyân İder” başlıklı kısa hikâyedir. Klâsik Türk edebiyatında nesir ve kısa hikâye hakkında özet bilgilerin verildiği giriş bölümünün ardından inceleme bölümünde, öncelikle nüsha tanıtılmış, teolojik olarak şeytan kavramı üzerinde durulmuş, daha sonra kısa hikâye çeşitli yönlerden ele alınıp incelenmiştir. Ayrıca inceleme bölümünde, farklı alt başlıklarda incelemeye esas olan kısa hikâyenin transkripsiyonlu metnine ve günümüz Türkçesine çevirisine de yer verilmiştir. Çalışmanın son kısmına, kısa hikâyenin kayıtlı bulunduğu nüshanın tıpkıbasımı da eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk edebiyatı, Türk nesir edebiyatı, hikâye, din, şeytan.**AN UNKNOWN WORK: “RESÛL HAZRETİNE ŞEYTÂN ‘ALEYHİ’L-LA’NE GELDÜĞİN BEYÂN İDER”****Abstract**

Classical Turkish literature, its existence in XIII.-XIX century, it is an ancient literary tradition that continued until the first half of the century. This literary tradition is mainly poetry-centered. However, it is also possible to talk about Turkish prose literature dating back to the 12th century. Story or short story is one of the genres that we can evaluate in Turkish prose literature. Especially in the first periods; it is seen that there are short stories written to entertain the reader and to educate him religiously and morally. The authors of these stories are often unknown. The subject of this study is the short story titled “Resûl Hazretine Şeytân ‘Aleyhi’l-la’ne Geldüğün Beyân İder” which shows the characteristics of the Old Anatolian Turkish period in terms of spelling. Following the introduction section, in which summary information about prose and short stories in Classical Turkish literature is given, firstly the copy is introduced, theologically the concept of the devil is emphasized, and then the short story is analyzed from various aspects. In addition, the transcribed text of the short story, which is the basis for examination in different subtitles, and its translation into modern Turkish are also included in the review section. The facsimile of the copy where the short story is recorded is added to the last part of the study.

Keywords: Classical Turkish literature, Turkish prose literature, story, religion, satan.

* Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yozgat/Türkiye, ORCID: 0000-0001-8402-5085

Araştırma Makalesi
Makale Geliş Tarihi: 04.02.2021

Sayfa Sayısı: 469-491
Makale Kabul Tarihi: 12.03.2021

Giriş

XIII. asırdan XIX. asrın ilk yarısına kadar varlığını kesintisiz bir şekilde sürdüren klâsik Türk edebiyatı, köklü bir geçmişe sahiptir. Başlangıçta, Müslüman Türklerin İslam öncesi edebî birikimlerinin yanı sıra Arap ve Fars edebiyatlarının etkisi altında İslami değerlere bağlı kalarak şekillendirdikleri bu edebî gelenek; Osmanlı, Çağatay ve Azerî sahaları merkez olmak üzere yaklaşık altı asır boyunca varlığını devam ettirmiştir.

Türk milletinin hislerini ve yaşama üslubunu yansıtan klâsik Türk edebiyatı, esas itibariyle şiir merkezli bir edebî gelenektir. Bununla beraber klâsik Türk edebiyatı içerisinde şekillenen kadim bir nesir geleneği de vardır. XII. asırdan itibaren ilk örnekleri görülen Türk nesir edebiyatı, tercüme niteliğinde eserlerle başlar. Daha sonraki dönemlerde telif eserlerin de kaleme alındığı bu edebî gelenek, varlığını XIX. asra kadar sürdürür. Tarih, seyahat-nâme, menâkıb-nâme, hikâye, tefsir, hadis, fıkıh, siyer ve rüya tabiri gibi alanlarda pek çok eser, nesir olarak kaleme alınır (Kartal, 2014: 41-50).

Türk nesir edebiyatı başlığı altında değerlendirebilecek türlerden bir tanesi de hikâyedir. Klâsik Türk edebiyatında hikâye, bir olayın anlatımı olarak kabul edilir. Bu nedenle; tarih, efsane, latife, destan ve menkıbe gibi tahkiye esasına dayanan bütün eserler hikâye olarak adlandırılır. Çoğu kez müellifleri bilinmeyen bu türden eserlerde, okuyucuya hoş vakit geçirmenin yanı sıra onu bilgilendirmek, dinî ve ahlaki yönden eğitmek esastır (Kavruk, 1998: 7-8). Bu hikâyelerde; din, tasavvuf, ahlak, aşk ve kahramanlık gibi pek çok konunun işlendiği görülür (Mazıoğlu, 1985: 20). Ayrıca bu türden eserleri farklı başlıklar altında tasnif etmek de mümkündür (Özön, 1985: 40; Levend, 1967: 72-73; Levend, 1973: 124-148). Bu çalışmanın konusu olan “Resûl Hâzretine Şeytân ‘Aleyhi’l-la’ne Geldügin Beyân İder” başlıklı eser de müellifi bilinmeyen, dinî konulu kısa bir hikâyedir.

İnceleme

Çalışmanın bu bölümünde, önce “Resûl Hâzretine Şeytân ‘Aleyhi’l-la’ne Geldügin Beyân İder” başlıklı kısa hikâyenin nüshası tanıtılacaktır. Daha sonra teolojik açıdan şeytan kavramı ve eserin konusu hakkında bilgi verilecektir. Çalışmaya esas olan kısa hikâye, tahlil edilecektir. Kısa hikâyenin transkripsiyonlu metni ve günümüz Türkçesine aktarımı da çalışmada yer alacaktır.

1. Eserin Nüshası

Müellifi bilinmeyen “Resûl Hâzretine Şeytân ‘Aleyhi’l-la’ne Geldügin Beyân İder” başlıklı kısa hikâye, bugün Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Carullah koleksiyonunda 2101 demirbaş numarasıyla kayıtlı yazmanın 29^b-35^b sayfa aralığında bulunmaktadır. Anlatıda birtakım atlamalar olmakla beraber okuyucu, hikâyeyi bir bütün içerisinde takip edebilir.

2. Teolojik Olarak Şeytan ve Eserin Konusu

Şeytan, semavî dinlerin tamamında ortak olarak görülen bir kavramdır. Tevrat, Zebur ve İncil'den oluşan Kitab-ı Mukaddes'te şeytan, genel olarak kötülükle dolaylı bir şekilde ilişkilendirilir. Bu kabul, Kitab-ı Mukaddes içerisinde belli bir dönüşüme de uğrar. Böylece şeytan, doğrudan kötülükle özdeş bir hâle gelir. Bu dönüşüm, dünyevî ve soyut bir kavramın semavî ve somut varlığa geçmesi şeklinde gerçekleşir. Böylece şeytan, Tanrı'nın rakibi olarak kabul edilen kozmik bir düşman olarak karşımıza çıkar (Gürkan, 2010: XXXIX/ 101).

Tevrat'ın erken dönemlere ait bölümlerinde şeytan; düşman, muhalif, engel olan, dava eden, suçlayan gibi anlamlarda kullanılır. Bununla beraber Tanrı'nın izniyle yeryüzünde dolaşan ve salih kulları sınavan bir varlık olarak da değerlendirilir (Kutsal Kitap/ Eyüp, 2009: 535-570). Bu hâliyle şeytan, düşük rütbeli semavî bir topluluğun üyesidir. İncil'de şeytan, insanlığı baştan çıkartan varlık ve Hz. İsa'nın baş düşmanıdır (Kutsal Kitap/ Matta, 2009: 1024).

Yahudilikte şeytan, Tanrı'ya rakip ancak ondan daha aşağı mertebede yer alan bir varlıktır. Yahudiliğin bu kabulü, İslam'a yaklaşıp. Hristiyanlıkta ise şeytan, dünyayı yöneten iyi-kötü güçler savaşında bazen Tanrı'ya denk bir güç şeklinde de ortaya konur. Bu bakımdan Hristiyanlığın şeytan ile ilgili kabulleri Manihaizm ve Zerdüştlükteki anlayışla benzerlik gösterir. Yahudi ve Hristiyan geleneklerinde şeytan; sinayıcı, ayartıcı, yalancı, asi, yer altı dünyasının efendisi, cezalandırıcı, Tanrı'nın ve insanlığın düşmanı, ruhu satın alan tefeci; düzeni, normu ve ahlakı bozup anarşiyi telkin eden unsur olarak kabul edilir (Gürkan, 2010: XXXIX/ 102-103).

Kur'ân-ı Kerîm'de şeytan, sıklıkla anılır. Âdem'in yaratılmasının ardından ona secde etmemesi, Âdem ve eşi Havva'dan türeyen insanlığa düşmanlığı, çeşitli hilelerle onları aldatması, Tanrı'nın esirgeyciliğinden uzaklaştırdığı insanoğluna batılı göstermesi için ona izin vermesi ve aldaticı sözleriyle Âdem ve Havva'nın yasak meyveyi yemelerine neden olması Kur'ân-ı Kerîm'de çeşitli ayetlerde anlatılır. Bu açıdan şeytan, şerrin temsilcisidir. Kur'ân-ı Kerîm'de onun azgın, sinsî, yanıltıcı ve kışkırtıcı olduğu vurgulanır. Hile ve aldatmalarına dikkat çekilir. Ondan uzak durulması emredilir. Hadis-i şeriflerde de onun aldaticı hilelerine işaret edilir. Şeytan, insanı kötülüğe yönlendiren, Tanrı'nın istediği fiillerden uzaklaştıran bir varlıktır (Çelebi, 2010: XXXIX/ 99-101).

“Resûl Hâzretine Şeytân 'Aleyhi'l-la'ne Geldügin Beyân İder” başlıklı kısa hikâye, anlatıcının okuyuculara seslendiği iki beyitlik manzum bir girişle başlar. Daha sonra anlatıcı, hikâyeyi Ebu'l-Hasen El-Bekrî Muhammed b. İshâk'ın naklettiğini ifade eder. Eserin konusu, kısaca şu şekildedir: Yeryüzünde ve gökyüzünde var olan yaratılmışların hepsinin övücü, peygamberlerin önünde bulunanı Hz. Muhammed, bir gün mescidinde dostlarıyla otururken ansızın bir kişinin kapının önünde bağırdığını, mescidin içerisine girmek için izin istediğini duyar.

Gülümseyerek yanındaki dostlarına bağırarak kişiyi tanıyıp tanımadıklarını sorar. Dostları, o kişinin kim olduğunu bilmediklerini söylerler. Tanrı'nın elçisi, o kişinin şeytan olduğu cevabını verir. O sırada, mescitte bulunanlardan Hz. Ömer, ayağa kalkar ve kendisine izin verilirse dışarıya çıkıp onu parça parça edeceğini söyler. Hz. Peygamber, Hz. Ömer'in sözlerine karşı çıkar. Onun kıyamete kadar lanet içerisinde kalacağını buyurur. Daha sonra Abdullah b. Mes'ûd'a yüzünü çevirip şeytanı huzuruna getirmesini söyler. Abdullah b. Mes'ûd, dışarıya çıktığında şeytanı görür. Şeytanın bir gözü yoktur. Yüzünde yedi tane domuz kılına benzeyen kıl, yine domuz boynuzuna benzeyen iki boynuzu vardır. Ona, Tanrı'nın elçisinin izin verdiğini, huzuruna girebileceğini söyler. Şeytan, içeriye girer. Selam verir. Hz. Muhammed, onun selamını almaz. Şeytan, selamını neden almadığını sorar. Hz. Muhammed, selamı iman sahiplerinden almanın gerekli olduğu yanıtını verir. Daha sonra huzuruna neden geldiğini sorar. Şeytan, kendi isteğiyle gelmediğini, ululuk sahibi Tanrı'nın bir meleğini üzerine vekil seçtiğini, o meleğin kendisine "Tanrı'nın elçisine git. Onun sana her sorduğu soruya doğru cevap ver. Kendini onun huzurunda yüce görme. Doğru cevap vermezsen sana keder veririm." dediğini, bu sebeple huzuruna geldiğini söyler. Hz. Muhammed, şeytanın sözlerini duyduğunda tekbir getirir. Daha sonra Hz. Muhammed'in sorduğu sorulara şeytanın verdiği cevaplarla hikâye sürer. Metnin içerisinde manzum kısımların olduğu da görülür.

3. Eserin Tahlili

Çalışmanın bu bölümünde, "Resûl Hâzretine Şeytân 'Aleyhi'l-la'ne Geldüğün Beyân İder" başlıklı kısa hikâye anlatı özellikleri açısından tahlil edilecektir.

"Resûl Hâzretine Şeytân 'Aleyhi'l-la'ne Geldüğün Beyân İder" başlıklı kısa hikâyede, destan çağı ürünlerinden itibaren varlığını gördüğümüz yazar-anlatıcıyla karşılaşılır. Bakış açısı da Tanrısal özelliklere sahiptir. Bu anlatıcı, eserin başında kendisini açıkça belli eder:

Yine dinle ben söze kıldum nazar

'İşk-ıla söyleyelüm toğru haber (29^b)

Yazar-anlatıcı, karşısında bir dinleyici kitlesi varmış gibi hareket eder. Onlara seslenerek Hz. Muhammed'in güzel bir nasihat verdiğini söyler:

Ol nebîler serveri fâhr-ı cihân

Hûş naşîhat eyledi dinle iy cân (29^b)

Eserin ilk kısmında, yazar-anlatıcı hikâyenin nakledeni olduğunu açıkça ifade eder. Naklettiği hikâye, Ebu'l-Hasen El-Bekrî Muhammed b. İshâk'ın sözlerindeki rivayetlere dayanır:

“(3)Ebu'l-Hasen El-Bekrî Muhammed bin İshâk, kavlında (4) rivâyet kılar kim...” (29^b)

Hikâyede genel olarak diyalog tekniğinin kullanıldığı görülür. Tahkiyeye dayalı eserlerde gösterme tekniğinin belirgin kullanım alanları diyaloglardır. Diyalog parçalarıyla soyut, somutlaşır. Gizli olan açığa çıkar. Okuyucu, kahramanların psiko-sosyal konumları hakkında fikir sahibi olur. Eserin fikrî yapısı, diyaloglarla aktarılabilir. Olayların diyaloglarla geliştiği eserlerde okuyucu, duygu ve düşüncelere doğrudan tanık olur (Tekin, 2002: 194 ve 255).

“Resûl Hâzretine Şeytân ‘Aleyhi’l-la’ne Geldügin Beyân İder” başlıklı kısa hikâyede, diyalogların tahkiyeye dayalı diğer eserlerdeki fonksiyonlarına benzer bir şekilde kullanıldığı görülür. Bu diyaloglar, soru-cevap şeklindedir. Bununla beraber hikâyede, sadaka verme örneğinde görüldüğü üzere sorunun kaydedilmediği örnekler de vardır. Hikâyenin ilerlemesini ve gelişmesini sağlayan soru ve cevapları bir tablo hâlinde şu şekilde özetlenebilir:

Şekil: Hikâyedeki sorular ve cevaplar

Soru	Cevap
Neden secde etmedin?	Tanrı’nın isteğinin kendisinin secde etmemesi olmasıdır.
Son derecedeki düşmanın kimdir?	Hz. Muhammed
Başka kimleri sevmezsin?	Adaletli ve merhametli olanları
Başka kimleri sevmezsin?	Bilgili olanları ve sabır sahiplerini (dervişleri)
Zengin ve şükür sahiplerinin durumu nasıldır?	Kimsenin yapamadığında ustalardır.
Bir kişi oruç tuttuğunda nasıl olursun?	Başıma ateşten yular vurur.
Bir kişi sadaka verdiğinde nasıl olursun?	Baltayla kendisini ikiye böldüğünü, cehennem ateşinin dört yanından taşıdığını, canının yanmadan gittiğini düşündüğünü söyler.
Hz. Ebû Bekir hakkında ne söylersin?	Korkudan canım gövdemden gider.
Hz. Ömer ile nasılsın?	Gövdem kurşun gibi erir.
Hz. Osman ile nasılsın?	Bütün melekler gibi ondan utanırım.
Hz. Ali ile nasılsın?	Onun elinden aciz ve bitkin olduğunu, sadece onun kendisini bırakmasını istediğini söyler.
Benim cemaatimi top gibi nasıl oynatırsın?	Mahsus dostu Hz. Ebû Bekir’e bile hilesinin eriştiğini, onu övdüğünde cemaatinin herhangi bir dostunu sevmediğini, haricî olup birbirleriyle mücadele ettiğini, bu kişileri ibadetlerinde bile yoldan çıkardığını söyler.
Onlar kendilerini bilmezler. Sen niçin kıskançlık edersin?	Cehennemde yalnız yanmamak için.
Kendisiyle kabul edenleri yoldan çıkartır mısın?	Onlar Tanrı’nın merhametine kavuşanlardır. Yoldan

...	çıkartmam.
En muhabbetli dostun kimdir?	Faiz yiyenlerdir.
Ortağın kimlerdir?	Ortak olup eksik satanlar ortağımdır.
Gazilerin kimlerdir?	Zekât vermeyenlerdir.
Gönlünün kaygısını kimler götürür?	Yalan yere yemin edenler ve boşanmak için yemin edenler gönlümün kaygısını götürür.
Mahsus dostların ve yardımcıların kimlerdir?	Tanrı'ya ortak koşanların mahsus dostları olduğu, yetim malı yiyenlerin ise yardımcıları olduğu yanıtını verir.
Senin yüzünü kim kara eyler?	Gönülden bağışlanma isteği yüzümü kara eyler.
Senin belini büken kimlerdir?	Yaptığı işe tövbe eden her kişi benim belimi kırar.
Mescidin hangisidir. Cemaatin orada toplanır?	Benim mescidim dostlardır. Cemaatim hainlik edenlerdir. Ben, onların imamıyım.
Yiyeceğin nedir?	Sana inanıp bağlananlar ellerine yiyecek aldıklarından 'Tanrı'nın adıyla' demeden yerler. O benim yiyeceğimdir. O yiyeceği ben bile yerim.
Hıfzedenin kimlerdir?	Hıfzedenim ağıtçılardır.
Çalgıcıların kimlerdir?	Ezan okuyanlar, çalgıcılarıdır.
Defterdarların kimlerdir?	Tenine resim çizenler defterdarlarımdır.
Elçilerin kimlerdir?	Elçilerim, cadılardır.
Senin hiç velilerin var mıdır?	Senin dostlarından birisine söven kişi benim velimdir.
Bunca yaratılmışa nasıl erişirsin?	Yaratılmışların sayısında benim de evladım vardır. Çünkü baldırımı birbirine sürerim. Gece gündüz fesat ehli oğlum doğar. Her birine hayvanlardan isim veririm. Bunlar sürekli halkı yoldan çıkartırlar.
Askerin kimlerdir?	Yalan yere tanıklık edenler askerimdir.
Fitnenin ulaşamadığı dört kadın kimlerdir?	Biri, İsa'nın annesi Meryem'dir. Biri firavunun eşi, Âsiyâ'dır. Biri helalin Hatice'dir. Biri kızın Fatıma'dır. Bunlar benim elimden kurtulmuşlardır. İbadet eden, namaz kılan kadınları da yoldan çıkarmam. Yoksa diğerlerini top gibi elimde oynatırım.
Bana inanıp bağlananlar sana yarayacak nasıl bir iş yaparlarsa Tanrı'nın merhameti mümkün olmaz?	O kişiler, hasis veya bekletici ola. O kişilere merhamet yoktur.
Ey kovulmuş! Seninle cehenneme kimler girer?	Şirk koşanlar, namaz kılmayanlar, öfkeli, fesat kişiler, topluluğuna kıskançlık edenler, yalan söyleyenler, bir kişiye iftira edenler, babasına ve annesine karşı konuşan kişiler benimle cehenneme girerler.

...	
Gövdeni hangi nesne eritir?	Gövdemi gazilerin eti ve ayağı eritir.
Seni boğazlayan kimlerdir?	Beni boğazlayan bilgi sahipleri ve onların sohbetidir.
Seni parça parça eden kimlerdir?	Beni parça parça eden Tanrı'nın adını dile getirenlerdir.
Yüreğine yara vuran kimlerdir?	Namazda ön safa duranlardır.
Dostlarınla seni üzen kimlerdir?	Toplulukla namaz kılanlardır.
Kardeşlerin kimlerdir?	Kardeşlerim halkı incitenler ve kıbleye karşı küçük abdestini yapanlardır.
Aynı şekilde hangi hareketi sevmezsin?	Bir kişi, kuşluk namazını olgun bir hâlde kılar. Malının zekatını verir. Şükreder. Hayır ve bağış yapar. Onunla işim yoktur. Ancak malının zekâtını vermeyen kişinin o malı boynunda tasma olur. Kıyamet gününde onunla azaba tutulur. Cömert olan şu kişi düşmanlarımdır. Hasis olan kişi, dostumdur. Abdestle yürüten kişiyi sevmem. Ey Muhammed! Tanrı'yı bir ve seni onun elçisi olarak bilen, niyet edip anlayan, abdest alan, dünya fikrini gönlüne getirmeyen, mescide gidip toplulukla namaz kılan kişilerin başıma taş ile vurup gövdeme bıçaklar, hançerler vurduklarını sanırım.
Bir kişi, Kur'ân-ı Kerîm okuduğu vakit hâlin nasıl olur?	Benim gövdem kurşun gibi erir.
O kişi Kâbe'yi tavaf ettiğinde hâline nasıl olur?	O kişi, ateşten zincirle benim...

Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şeriflerdeki şeytanla ilgili açıklamalar dikkate alındığında kısa hikâyedeki soru ve cevapların özellikle İslam ile yeni tanışan halk kitlelerine şeytanın özelliklerini anlatma, böylece İslam'ın şeytan ile ilgili kabullerini öğretme amacı taşıdığı görülür.

Kısa hikâyede dikkat çeken diğer bir anlatım tekniği ise montajdır. Sayısı fazla olmamakla beraber Kur'ân-ı Kerîm'den doğrudan alıntılar yapıldığı görülür. Şeytanın ifadeleriyle Bakara suresinden yapılan lâfzen iktibas bu duruma örnektir:

“(12) Emr eyledi kim: *Ve lâ takrebâ hazîhiş şecerete fe tekûnâ mine'z-*(13) *zâlimîn*. Şol buğday ağacına yakın olma!” didi.” (30^b)

Eserdeki kişiler, Hz. Muhammed, şeytan, Hz. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd ve ashaptır. Hz. Muhammed ve şeytan, anlatının şekillenmesini sağlayan esas kişilerdir. Hz. Ömer ve Abdullah b.

Mes'ûd da hikâyenin devamını sağlayan kişiler arasında yer alır. Eserin ilk kısmında “ashâb” olarak anılan kişiler ise anlatıdaki görev ve fonksiyonları açısından değerlendirildiğinde yardımcı kişiler olarak kabul edilebilir. Bu kişiler arasında, ayrıntılı olarak tanıtılan ise şeytandır. Yazar-anlatıcı, şeytanın fizikî özelliklerini ilk olarak Abdullah b. Mes'ûd'a gösterir. Bu özelliklerin onun tarafından görüldüğünü ifade eder. Böylece şeytanı fizikî açıdan somutlaştırır:

“(3) ‘Abdullâh, taşra çıktı. Gördi kim şeytân-ı (4) la'în durur. Bir gözi yok. Yüzinde yedi dâne kıl var. Toğuz kılına (5) benzer. İki azusu var toğuz azusına benzer.” (30^a)

Hikâyede mekân, sadece dekor olarak kullanılır. Eserin ilk kısmında, Hz. Muhammed ve ashabının mescitte oturduğu ifade edilir. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında da mekân ile ilgili bilgi verilmez:

“(4)...bir gün ol 'âlem fahrı, peygamberler serveri Muhammed (5) Muştafa şalallâhu 'aleyhi ve sellem aşhâb-ıla mescid içinde otururdu.” (29^b)

4. Transkripsiyonlu Metin ve Günümüz Türkçesine Çeviri

Eser, dil açısından Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini göstermektedir. Genel itibariyle okunaklı ve imla açısından sağlamdır. Bununla beraber birtakım yazım hataları da görülür: Hôş (حوش), Bilmezüz (بلمزر), Mü'ekkel (موكل) vb. Nüshada, imla açısından müstensihin tercihi birtakım kullanımlar da mevcuttur. Bu kullanımlar, aynı zamanla imla hatası olarak da değerlendirilebilir: Gir (كمر), İçerüye (اچروا) vb. Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınmış diğer eserlerde de görülen benzer örneklerde olduğu gibi izafet kesresinin ünsüzle biten bir kelimedenden sonra /ى/ sesiyle gösterildiği görülür: Hazret-i (حضرتى) Bununla beraber bitişik yazılması gereken eklerin kelimedenden ayrı yazıldığı örnekler de vardır: Hazretiden (حضرتدن) vb. Söz konusu dönem metinlerinde, varyantlaşma esastır. Bu nedenle eser, dil açısından da müstakil bir çalışmada değerlendirilebilir.

Eserdeki cümleler genel itibariyle basit yapılıdır. Ancak “ki/kim” bağlacıyla kurulmuş bileşik cümlelerin varlığı dikkat çeker:

“(9)Ta'âmum oldur ki ümmetün ellerine ta'âm alıcak...” (33^b)

Çalışmanın bu bölümünde, hikâyenin önce transkripsiyonlu metni daha sonra günümüz Türkçesine çevirisi verilecektir.

4. 1. Transkripsiyonlu Metin

[29^b] Resûl Hâzretine Şeytân 'Aleyhi'l-la'ne Geldüğün Beyân İder

Yine dinle ben söze kıldum nazar

İşk-ıla söyleyelüm toğru haber

Ol nebîler serveri fâhr-ı cihân

Hôş naşîhat eyledi dinle iy cân

3. Ebu'l-Hasen El-Bekrî Muhammed bin İshâk, kavlında

4. rivâyet kılur kim bir gün ol 'âlem fâhrı, peygambarlar serveri Muhammed

5. Muştafâ şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem aşhâb-ıla mescid içinde otururdu.

6. Nâ-gâh bir kişi, mescid kapusunda çağurdu kim "Yâ Resûlallâh! Destûr

7. var mıdur içerü girem." didi. Resûl hâzreti tebessüm eyledi.

8. Eyitdi: "Yârânlar! Bildünüz mi söyleyen kimdür?" Eyitdiler: "Bilmezüz yâ Resûl-

9. allâh!" Resûl, eyitdi: "Şeytân-ı mel'ündür. Diler ki içerü[y]e gire."

10. didi. Emîre'l-mü'minîn 'Ömer rađıya'llâhu 'anh yirinde tutu geldi. Eyitdi:

11. "Yâ Resûlallâh! Ol ne mel'ündür ki gele senün kapuğa gire? Çıkayın anı

12. pâre pâre ideyin." didi. Resûl hâzreti, eyitdi: "Yâ 'Ömer! Allâhu ta'âlânun

[30^a]

1. emrinde yokdur kim ol helâk ola. Kıyâmete degin la'net içre çalısar."

2. didi. Pes Resûl, 'Abdullâh ibni Mes'ûd'a buyurdu kim "Var ol

3. mel'ünü içerü getir." didi. 'Abdullâh, taşra çıktı. Gördi kim şeytân-ı

4. la'în durur. Bir gözi yok. Yüzinde yedi dâne kıl var. Toğuz kılna

5. beğzer. İki azusu var toğuz azusına beğzer. 'Abdullâh, eyitdi:

6. "Yâ mel'ün! Gel. İçerü gir. Resûl hâzreti destûr virdi." Eyle

7. diyicek fi'l-hâl şeytân içerü[y]e girdi. Selâm virdi. Resûl

8. hâzreti mukayyed olmadı. La'în, eyitdi: "Yâ Muhammed! Niçün Tanrı'nun

9. selâmın almazsın?" Resûl, eyitdi: "Yâ mel'ün! Selâmı mü'minlerden

10. almağ gerekdür. Allâh'ın rahmeti mü'minleredür. Ammâ yâ mel'ün! Bunda

11. geldüğüne sebeb nedür? Neye geldün?" didi. İblîs, eyitdi: "Muhammed,

12. ben senün katuğa gelmege yir aradum. Kendü rızâmla gelmedüm. Allâhu

13. ta'âlâ benüm üstüme bir melek mü'ekkel kıldı kim 'Resûl hâzretine

[30^b]

1. var. Her ne kim Resûl hâzreti saña şorar. Tõgru haber vir. Kendünj anuñ
2. katında ulu görmegil. Tõgru cevâb virmezseñ ‘azâb iderem.’ didi.
3. İmdi yâ Resûlallâh katuna gelmege sebep budur.” didi. Çün Resûl
4. hâzreti şeytân-ı la’înün haberin işitdi. Üç kerre tekbîr getürdi.
5. Eyitdi: “Yâ la’în! Evvel saña şorarin ki Âdem’e niçün secde eylemedün?”
6. Eyitdi: “Yâ Muhammed! Ol ne ‘aceb su’âl eyledün. Pes Allâhu ta’âlânun taqdîrine
7. nazar eyle. Taqdîr de bud[ur] kim ben Âdem’e secde kılmayam. La’net olam. Pes Allâhu
8. ta’âlâ ferîştehlere emr itdi kim Âdem’e secde ideler. Cemî’-i melâ’ikler secde itdiler.
9. Ben itmedüm. ‘Ucb eyledüm. Allâhu ta’âlâ dahı beni hâzreti[n]den sürdi. Mel’ûn,
10. merdûd eyledi. Eger ol vaktın Hâk ta’âlânun dilegi ben secde itmege
11. olaydı ben dahı secde kılırdum. ‘Âşî olmayaydum. Pes Hâk ta’âlâ, Âdem’i
12. uçmağda dilendürdi. Emr eyledi kim: *Ve lâ takrebâ hazîhiş şecerete fe tekûnâ mine’z-*
13. *zâlimîn.*⁷ Şol buğday ağacına yakın olmañ!” didi. Egerçi yime

[31^a]

1. didi. İllâ Allâh’uñ emri eyleydi kim Âdem anı yidi. Beni havâle kıldı.
2. Anı azdurdum. Ol buğdaydan yidi. Hâk’uñ emrin şıdı. Allâhu ta’âlâ dahı
3. uçmağdan anı çıkardı. Yire indürdi. İmdi yâ Muhammed! Her kime kim
4. Tanrı hışm itmeli olsa beni anuñ üstüne havâle kıılır. Tîzcek
5. azdururum. İmdi ümmetünje eyit kim tõgru yola gideler. Senün şerî’atunđan
6. taşra çıkmayalar tâ kim benüm mekrûmden âzâd olalar. Allâh’uñ rahmetine müstağrak
7. olalar.” didi. Andan şonra Resûl, eyitdi: “Yâ la’în! Senün gâyet
8. düşmânun kimdür?” Şeytân, eyitdi: “Yâ Muhammed! Dünyâda senden katı
9. düşmânım yokdur.” didi. Resûl, eyitdi: “Yâ la’în! Ben saña n’itdüm ki
10. beni düşmân bilürsin?” didi. La’în, eyitdi: “Bundan dahı artuk
11. neyleyesin ki sen vücûda geldün berü bir gün râhat olmadum. Sağ iken
12. şayru oldum. Gice gündüz figân eylerem kaçan kim ümmetünđen tõgru yola
13. kişiler adum anđukları yirde baña la’net iderler. Sen niçe benüm

[31^b]

1. düşmânım olmayasın.” didi. Resûl hâzreti eyitdi: “Yâ la’în! Dahı
2. kimleri sevmezsin?” La’în, eyitdi: “Yâ Muhammed! ‘Adl [ü] inşâf ehlin

⁷ Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali, Haz.: Hayretin Karaman, Ali Özbek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrıncı, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut. Ankara: Diyânet Vakfı Yayınları. 2006: 5; *Bakara* / 35: “Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) beraberce cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yeyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik.”

3. sevmezsin. Zîrâ ki bir sâ'at 'adl eylese Allâhu ta'âlâ yitmiş yıllık

4. tâ'at müzdin virür." Resûl, eyitdi: "Dağı kimleri sevmezsin?"

5. Eyitdi: "Âlimleri sevmezsin. Zîrâ ki ben dürişüp yapduğum anlar

6. yıkar." didi. Şîr:

Dağı ol kim şabr[ı] çok dervîş ola

Hak ta'âlâ 'ışkına dil-rîş ola

7. Hem bulardan dağı zahmet görürem. Şöyle kim

8. her günde biş kez ölürem. Zîrâ ki ol yohsul kim şükr eyleye ol

9. gâniiden yegdür kim şükri olmaya." Resûl, eyitdi: "Yâ la'în! Bir [kişi] kim

10. hem gâni ola hem şâkir ola ol niçedür?" didi. Eyitdi: "Yâ Muhammed!

11. Ol kim ma'rifetde kâmil benüm boynum bağlar." didi. Resûl, eyitdi:

12. "Bir kişi kim oruç tutsa nice olursun?" didi. Eyitdi: "Ol kişi,

13. benüm başuma oddan yular urur." didi. [La'în]⁸, eyitdi: "Bir kişi kim

[32^a]

1. şadağa virse balta-y-ıla beni iki pâre eyler ve dağı tamu odı dört

2. yanumdan cûş eyler. Şanursın ki cânum yanmadan gider ve hem şadağa

3. viren kişide altı haşlet vardır. Biri budur kim 'ömri artar. İkinci

4. rızkı ziyâde olur. Üçüncü kazâdan belâdan emîn olur.

5. Dördüncü şevâbı ağır, günâhı yeyni olur. Beşinci kıyâmet gününde

6. yüzi ayuğ on dördi gibi olur. Altıncı yaruğ ki gün uçmağ-ıla

7. tamu arasında bir perde ola. Ol kişi, tamuyı görmeye." didi.

8. Resûl, eyitdi: "Karındaşum Cebrâ'il dağı eyle haber virdi." Pes

9. Resûl, eyitdi: "Yâ merdûd! Benüm şahâbem Ebû Bekr hakkında ne dîrsin?"

10. didi. İblîs, eyitdi: "Yâ Muhammed! Kaçan Ebû Bekr'i görsem eyle korğaram

11. ki cân gevdemden gider." Resûl, eyitdi: "Ömer-ile nicesin?" Eyitdi:

12. "Ömer'i görsem kurşun gibi erirem." didi. Resûl, eyitdi:

13. "Osmân-ıla niçesin?" Eyitdi: Cemî-i melâ'ikler 'Osmân'dan utanurlar.

[32^b]

1. Ben dağı utanuram." didi. Resûl, eyitdi: "Yâ la'în! 'Alî-y-ile niçesin?" Eyitdi:

2. Ben anuğ elinden zebûnam. Ben andan bîzâram. Tek ol beni kusun."

3. didi. Andan Resûl, eyitdi: "El-hamdülillâh kim benüm ümmetüm eyü ümmetdür."

4. La'în, eyitdi: "Ol eyü ümmet didüğün benüm elümdedür. Top gibi

⁸ Bu kelime, metinde "Resûl" şeklindedir. Ancak kelimedden sonra gelen cümleler dikkate alındığında kelimenin La'în şeklinde olması gerekmektedir.

5. oynaduram.” Resûl, eyitdi: “Nice oynadursın?” Eyitdi: “Ebû Bekr kim
6. haş aşhâbudur. Aña dağı mekrüm yetişür. Anı ümmetüğe medh iderem. Anı
7. severler. Fülân aşhâbı ki sevmezler. Hâricî olurlar. Birbiri-y-ile
8. ceng iderler. Cum’a namazına varmazlar, varsalar du’âya göymez. Namâzı
9. dağı kabûl olmaz. Çok namâz kılsa ben eydürün ki ‘Yiter kılduğ. İşbu ki
10. meşğûl ol.’ dirin. Benüm sözümle namâzı terk ider. Müslimân olmaz.”
11. didi. Resûl, eyitdi: “Yâ la’în! Anlar hûd bilmezler. Sen niçün hasûdlık
12. idersin?” didi. Şeytân, eyitdi: “Anuğ içün eyderem tamuda yalunuz
13. yanmayam.” didi. Resûl, eyitdi: “Şunlar kim benümle bi’at itdiler hîç anları

[33^a]

1. azdurur mısın?” La’în, eyitdi: “Ol senüğ-ile bi’at idenler Allâh’uğ
2. rahmetine irişenlerdür. Gice gündüz bunlaruğ üstine rahmet yağar.
3. Bunlara niçe fırsat bulayın.” didi. Resûl, eyitdi: “Yâ la’în! Mihrü-
4. bânuğ, yârnuğ kimdür?” La’în, eyitdi. **Şîr:**

Kim ribâ yir-ise oldur yârumuz

Döstumuz anlardur hem varumuz

5. Hem ögüdüm dinleyenlerdür mollâm,
6. yoldaşum hem yiyen harâm. Şohbet itdügüm kim benüm iy ser-firâz-ı
7. kâmil olanlar ki kılmaya namâz. Hamr içenler katı yoldaşum-durur.
8. Hem dağı hâldâş, râzdâşum-durur. **[Şîr]:**

Güyegüdür kim zinâ kılsa bağa

Eyt dir kim ögüt virürem ben aña⁹

9. Ögüdüm tutar benüm. Yârum
10. olur. Ölücegez sonra îmânsız ölür.” Resûl, eyitdi: “Ortağnuğ
11. kimlerdür?” Eyitdi: “Ortağ olup eksük şatanlardur.” Eyitdi: “Gâzîleruğ
12. kimlerdür?” Eyitdi: “Zekât vermeyenlerdür.” Resûl, eyitdi: “Gönlüğ kaygusu
13. kimlerdür?” Eyitdi: Kim yalan and içse ol giderür dağı kim talâka

[33^b]

1. and içse ol giderür. Ve dağı yâ Muhammed haş döstlarum Allâh’a
2. şerîk getürenlerdür. Yâ Muhammed! ‘Avânüm yetîm mâlı yiyenlerdür.” didi. Resûl,
3. eyitdi: “Senüğ yüzüni kim kara eyler?” Eyitdi: “Dilinden istiğfâr benüm
4. yüzümü kara eyler. Cânüm acıdur.” didi. Dağı eyitdi: “Yâ merdûd! Senüğ

⁹ Mısranın vezni bozuktur.

5. belünjî бүken kimlerdür?” didi. Eyitdi: “Her kişi kim itdügi işe tevbe eyleye
6. ol belümi şır.” didi. Resûl, eyitdi: “Mescidün kaçğıdır ki cemâ’atun
7. anda cem’ olurlar?” La’în, eyitdi: “Benüm mescidüm yârânlardır. Cemâ’atun
8. hâyınlardır. Anların imâmıyam.” didi. Resûl, eyitdi: “Ta’âmun nedür?”
9. Eyitdi: “Ta’âmum oldur ki ümmetün ellerine ta’âm alıcağ *Bismillâh*¹⁰
10. dimeden yirler. Ol ta’âmı ben bile yirin. Ve dağı hâfızum ki sağucılardır.
11. Mü’ezzınler, çal[g]ıcılardır. Ve dağı tenine degür uranlar defterdârlarumdur.
12. Elçilerüm câdûlardır.” Resûl, eyitdi: “Hiç senün velîlerün var mıdır?”
13. Eyitdi: “Ol kişi kim senün aşhâbındır birisine söge. Ol benüm

[34^a]

1. velîmdür.” Resûl, eyitdi: “Yâ la’în! Bunca halka niçe irişürsin?” Eyitdi:
2. “Yâ Muhammed! Halkun sağışınca benüm dağı evlâdum vardır. Zîrâ ki
3. baldırum birbirine sürerin gice ve gündüz oğlum toğar fesâd ehli.
4. Her birine bahâyimden ad viririn. Dâyim halkı anlar azdururlar.
5. Bir yolda fırsat bulmazlarsa bir yolda bulurlar. Bir kişi, namâza tura
6. ünin havâle iderin. Cehd iderin ki namâzın sehv itdürsin.
7. Ve dağı dânişmendlere varurlar azduralar ‘ilme meşğûl olmayup
8. fışka meşğûl olalar. Okıdukların kıyâmet güninde yüzlerine
9. uralar. Ve dağı yalan tanıklık viren benüm leşkerümdür. Ve dağı
10. şol kocalar kim lâğ iderler. Anları azdurırın.” Ve dağı “Yigitler
11. kim tekebbürlik iderler anları azdurırın. Ve dağı eyitdi: Yâ Muhammed!
12. Dört ‘avrat vardır kim benüm aña fitnem irişmez. Kılanı emrûme muî’dür.”
13. Resûl, eyitdi: “Yâ la’în! Ol dört ‘avrat kimlerdür?” Eyitdi: “Biri,

[34^b]

1. Meryem’dür ki ‘Îsâ anasıdır. Biri Âsiyâ’dur ki fir’avunun ‘avratıdır.
2. Biri helâlün Hâdıce’dür. Biri kızun Fâtıma’dur. Bunlar benüm elümden
3. halâş bulmuşdur. Ve dağı ol hatunlar kim tâ’at iderler. Namâz
4. kılurlar. Anları azdurmazam. Yoğsa kalanın elümde top gibi oynaduram.”
5. didi. Ve dağı “Yâ Muhammed! Kişi ümmetünden hayr itmek dilese aña evlâdumdan
6. yetmiş kişi havâle iderin. Aña hayr itdürmezler. Ve dağı bir kişi, namâz kılmağa
7. kaçd itse bir fi’l iderin ki anun namâzı kazâya kalur. Çok namâza tura
8. gönline dünyâ teşvîşin birağırın. Gözüni dört yaña eyler. Maşlahatında

¹⁰ Tanrı’nın adıyla...

9. ne kadar unudılmış var-ısa öğüne düşürürüm. Hiç namâza muqayyed olmaz.

10. Anuñ gîbinüñ namâzı bâtil olur. Kıyâmet güninde namâzın yüzine ururlar.”

11. didi. Resûl, eyitdi: “Ümmetüm saña yarar ne iş işleye kim rahmete

12. kâbil olmaya.” La’în, eyitdi: “Ol kişiler kim bahîl ola ya müstehere ola.

13. Ol kişilere rahmet olmaya.” didi. Resûl, eyitdi: “Yâ merdûd! Senüñ-ile

[35^a]

1. tamuya kimler girür?” Eyitdi: “Müşrikler ve namâz kılmayanlar ve kaçığan ve fesâd

2. ehli kişiler ve kavmına hased idenler ve yalan söyleyenler ve kimseye

3. bühtân idenler ve ataya anaya karşı söyleyenler. Bunlar benümle tamuya

4. gireler.” didi. Resûl, eyitdi: “Yâ la’în! Gevdeni [ne] nesne eridür?”

5. Eyitdi: “Gevdemi gâzîlerüñ eti ayağı eridür.” Resûl, eyitdi: “Seni

6. boğazlayan kimlerdür?” Eyitdi: “Beni boğazlayan âlimlerdür ve âlimlerüñ

7. şöhetidür.” Ve dahı eyitdi: “Seni pâre pâre iden kimlerdür?” Eyitdi: “Beni

8. pâre pâre iden Allâh’uñ zikrin idenlerdür.” didi. Resûl, eyitdi:

9. “Yüregüñe zahm uran kimlerdür?” Eyitdi: “Namâzda öñ şafa turanlardur.”

10. Resûl, eyitdi: “Aşhâbuñla seni qahr iden kimlerdür?” Eyitdi: “Cemâ’at-ıla

11. namâz kılanlardur.” Resûl, eyitdi: “Kardaşlaruñ kimlerdür?” Eyitdi: “Kardaşlarum

12. halkı incidenlerdür ve hem kıbleye karşı işeyenlerdür.” didi. Resûl, eyitdi:

13. Bi’l-’ayn ne ‘ameldür kim sen anı sevmezsin?” Eyitdi: “Bir kişi, kuşlık namâzın

[35^b]

1. kâmil kıla ve mâlinuñ zekâvatın vire ve şükr eyleye, hayr [u] ihsân ide.

2. Anuñ-ıla işüm yok ammâ ol kim mâlinuñ zekâvatın virmeye ol mâl

3. anuñ boynında tavk olur. Kıyâmetde anuñ-ıla ‘azâba giriftâr olur.”

4. Ne’üzü-b’illâh! Şîr:

“Şol ki cevmerd ola ağıârumdur

Kim bahîl olursa key yârumdur

5. Ve dahı ol kişiyi sevmezem ki tahâretle

6. yöriye.” Ve dahı “Yâ Muhammed her kim Hakk’ı bir bile seni Hakk resûli bile niyyet

7. idüp turu anla, âb-dest ala, dünyâ fikrin gönline getürmeye, mescide

8. varup cemâ’at-ıla namâz kıla. Şandum ki başımı taş-ıla döğüp gevde

9. bıçaklar, hançerler ura.” “Yâ la’în! Bir kişi kim Qur’ân okıya ol vaktin

10. hâlün nice olur?” Şeytân, eyitdi: “Yâ Muhammed! Ol Qur’ân okıyan kişi,

11. diñince benüm gevde kuruşun gibi erir.” Resûl, eyitdi: “Ol kişi kim

12. Ka’be tavâfın eyleye hâlün ne olur?” La’în, eyitdi: “Ol kişi, oddan

13. zencîr-ile benüm (...).¹¹ Temmetü'l-kitâb.

4. 2. Günümüz Türkçesine Aktarım

Tanrı'nın Elçisine Şeytan'ın (Tanrı'nın laneti onun üzerine olsun!) Geldiğini Anlatır.

Tekrar dinle! Ben söze baktım. Aşk ile doğru haber verelim.

Ey can! Dinle! O; peygamberlerin önünde bulunan, yaratılmışların övücü güzel tavsiyede bulundu.

Ebu'l-Hasen El-Bekrî Muhammed bin İshâk, sözünde nakleder. Bir gün yeryüzünde ve gökyüzünde var olan yaratılmışların hepsinin övücü, peygamberlerin önünde bulunan Hz. Muhammed Mustafa (Tanrı için kılınan namazlar onun üstüne olsun ve ona selam olsun!) dostlarıyla mescit içerisinde oturuyordu. Ansızın bir kişi, mescidin kapısında bağırdı. “Ey Tanrı'nın elçisi! İçeriye girmeme izin var mıdır?” Tanrı'nın elçisi, gülümseyerek söyledi: “Dostlar! Konuşanın kim olduğunu bildiniz mi?” Dostlar, “Ey Tanrı'nın elçisi! Bilmeyiz.” diyerek karşılık verdiler. Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Tanrı'nın lanetine uğramış olan şeytandır. İçeriye girmek ister.” İnanmışların emiri Ömer (Tanrı, ondan razı olsun!) yerinde ayağa kalktı. Söyledi: “Ey Tanrı'nın elçisi! O, Tanrı'nın lanetine uğramış nasıl bir kişidir ki senin kapından içeriye girsin? Çıkıp onu parça parça edeyim.” der. Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Ey Ömer! Ululuk sahibi Tanrı'nın emrinde onun ortadan kaldırılması yoktur. O, kıyamet gününe kadar Tanrı'nın laneti içerisinde kalacaktır.”

Daha sonra Tanrı'nın elçisi, Abdullah b. Mes'ud'a “Gidip o Tanrı'nın lanetine uğramış içeriye getir!” buyurdu. Abdullah, dışarıya çıktı. Tanrı'nın lanetine uğramış şeytanın durduğunu gördü. Bir gözü yok. Yüzünde yedi tane domuz kılına benzeyen kıl var. Domuz boynuzuna benzeyen iki boynuzu var. Abdullah, söyledi: “Ey Tanrı'nın lanetine uğramış olan! Gel. İçeriye gir. Tanrı'nın elçisi, izin verdi. Öyle söylediğinde şeytan, hemen içeriye girdi. Selam verdi. Tanrı'nın elçisi, önem verip dikkatlice bakmadı. Lanetli, söyledi: “Ey Muhammed! Niçin Tanrı'nın selamını almazsın?” Tanrı'nın elçisi, söyledi: Ey Tanrı'nın lanetine uğramış olan! Selamı iman sahiplerinden almak gerekir. Tanrı'nın bağışlayıcılığı iman sahiplerinedir. Ey lanetli olan! Buraya gelmene sebep nedir. Neden geldin?” dedi. İblis, söyledi: “Muhammed, ben senin huzuruna gelmek için bahane aradım. Kendi isteğimle gelmedim. Ululuk sahibi Tanrı, bir meleğini benim üzerime vekil seçti. ‘Tanrı'nın elçisine git. Tanrı'nın elçisinin sana her sorduğuna doğru cevap ver. Kendini onun huzurunda yüce görme. Doğru cevap vermezsen sana keder veririm.’ dedi. Ey Tanrı'nın elçisi! Şimdi senin huzuruna gelmeme sebep budur.” dedi.

Tanrı'nın elçisi, Tanrı'nın lanetine uğramış şeytanın sözlerini işittiğinde üç kere “*Allahu ekber*” dedi. Söyledi: “Ey lanetli! Önce sana sorarım Hz. Âdem'e niçin secde etmedin? Söyledi:

¹¹ Bu kısım, yazma nüshada eksiktir.

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

“Ey Muhammed! Ne kadar şaşkınlık verici bir soru sordun. Şimdi ululuk sahibi Tanrı’nın istediğine bak. Tanrı’nın isteği benim Hz. Âdem’e secde etmemem, lanetlenmemdir. Sözün kısası ululuk sahibi Tanrı, meleklerine Âdem’e secde etmeyi emretti. Meleklerin tamamı, secde ettiler. Ben etmedim. Kendimi beğendim. Ululuk sahibi Tanrı, beni huzurundan uzaklaştırdı. Lanete uğramış ve geri çevrilmiş eyledi. Eğer o zaman ululuk sahibi Tanrı’nın isteği benim secde etmem olsaydı ben de secde ederdim. Asi olmazdım. Sözün kısası ululuk sahibi Tanrı, Âdem’i cennette istekli hâle getirdi. Şöyle emretti: *‘Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) beraberce cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yiyeceksiniz; sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik* (Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali, 2006: 5).’ Her ne kadar yeme dediyse de Tanrı’nın emri Âdem’in onu yemesiydi. Beni gönderdi. Onu yoldan çıkarttım. O buğdaydan yedi. Tanrı’nın emrini bozdu. Ululuk sahibi Tanrı da onu cennetten çıkardı. Yere indirdi. Ey Muhammed! Sözün kısası Tanrı her kime kızgınlıkla davranmak isterse beni onun üzerine gönderir. Hızlıca onu yoldan çıkartırım. Şimdi sana inanıp bağlanan cemaatine söyle doğru yola gitsinler. Senin doğru yolundan ayrılmasınlar. (Böylece) benim hilemden kurtulsunlar. Tanrı’nın bağışlayıcılığına batsınlar.” dedi.

Daha sonra Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli olan! Senin son derecede düşmanın kimdir? Şeytan, söyledi: “Ey Muhammed! Dünyada senden büyük düşmanım yoktur.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli olan! Beni düşman bilmen için ben sana ne yaptım?” dedi. Lanetli olan söyledi: “Sen vücuda geldiğinden beri bir gün bile rahat olmadım. Bundan daha fazla ne yapacaksın. Sağlıklı iken hasta oldum. Gece gündüz feryat ederim. Sana inanıp bağlanan cemaatin adımı andıkları zaman beni lanetliyorlar. Sen nasıl benim düşmanım olmayasın.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! Başka kimleri sevmezsin?” Lanetli, söyledi: “Ey Muhammed! Adaletli ve merhametli olanları sevmem. Çünkü bir saat adaletle davranırsa ululuk sahibi Tanrı ona yetmiş yıllık ibadet karşılığı verir.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Başka kimleri sevmezsin?” Söyledi: “Bilginleri sevmem. Çünkü benim çabalayarak yaptıklarımı onlar yıkarlar.” dedi.

Şiir

Sabrı çok olan derviş olur. Ululuk sahibi Tanrı’nın aşkına dertli olur.

Ayrıca günde bin kez ölmek gibi bunlardan sıkıntı çekerim. Çünkü yoksul kişi şükreder. O kişi zengin ve şükürü olmayan kişiden daha iyidir.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! Bir kişi hem zengin hem de şükredenlerdense onun durumu nasıldır?” Söyledi: Ey Muhammed! O kişi, herkesin yapamadığı ustalıkta olgundur. Benim boynumu bağlar.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Bir kişi kim oruç tutarsa nasıl olursun?” Söyledi: “O kişi, benim başıma ateşten yular vurur.” Lanetli, söyledi: “Bir kişi, sadaka verirse baltayla beni iki parçaya böler. Cehennem ateşi dört yanımdan taşar. Canımın yanmadan gittiğini sanırsın. Sadaka veren kişide yaradılıştan getirdiği altı huy

... vardır. Birinci ömrü uzar. İkinci geçimliği artar. Üçüncü kazadan ve beladan güvende olur. Dördüncü Tanrı tarafından ödüllendirilen hareketleri ağırlaşır. Günahı ise hafif olur. Beşinci kıyamet gününde yüzü, ayın on dördü gibi olur. Altıncı yarın gün cennetle cehennem arasında bir perde olur. O kişi, cehennemi görmez.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Kardeşim Cebrail de öyle haber verdi.” Ardından Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey kovulmuş! Benim sahabem Ebû Bekir hakkında ne söylersin?” dedi. İblis, söyledi: “Ey Muhammed! Ne zaman Ebû Bekir’i görsem öyle korkarım ki can gövdemden gider.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ömer ile nasılsın?” Söyledi: “Ömer’i görsem kurşun gibi eririm.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Osman ile nasılsın?” Söyledi: Meleklerin tamamı Osman’dan utanırlar. Ben de utanırım.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! Ali’yle nasılsın?” Söyledi: “Ben, onun elinden acizim. Ben, ondan dolayı bitkinim. Sadece o beni bıraksın.” dedi. Ondan sonra Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Tanrı’ya şükrolsun! Bana inanıp bağlanan cemaatim, iyidir.” Lanetli, söyledi: “O iyi cemaat dediğin benim elimdedir. Top gibi oynatırım.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Nasıl oynatırsın?” Söyledi: “Ebû Bekir, sana mahsus olan dostundur. Ona bile hilem yetişir. Onu sana inanıp bağlanan cemaatine överim. Onu severler. Herhangi bir dostunu sevmezler. Haricî olurlar. Birbirleriyle mücadele ederler. Cuma namazına gitmezler. Gitseler duaya sabretmezler. Namazı bile kabul olmaz. Çok namaz kılsa ona ‘Bu kadar yeter. Bununla meşgul ol.’ derim. Benim sözümle namazı bırakır. Müslüman olmaz.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! Onlar kendilerini bilmezler. Sen niçin kıskançlık yaparsın?” dedi. Şeytan, söyledi: “Cehennemde yalnız yanmamak için yaparım.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Benimle kabul eden şu kişileri hiç yoldan çıkartır mısın?” dedi. Lanetli, söyledi: “O seninle kabul edenler Tanrı’nın esirgeyciliğine erişenlerdir. Bunların üzerine gece gündüz merhamet yağar. Bunlara nasıl fırsat bulayım.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! Senin muhabbetli olanın, dostun kimdir?” Lanetli, söyledi.

Şiir

Kim faiz yerse o dostumuzdur. Onlar hem dostumuz hem de var olanımızdır.

Ayrıca öğüdüm dinleyenler âlimimdir. Haram yiyen yoldaşımdır. Ey olgunların üstün olanı! Sohbet ettiğim namaz kılmayanlardır. İçki içenler de sağlam yoldaşım, aynı hâli paylaşanım ve sır saklayanımdır.

Şiir

Zina yapan kişi bana damattır. Konuşmamı ister. Ben ona öğüt veririm.

Öğüdümü tutar. Dostum olur. İmansız ölür.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Ortağın kimlerdir?” Söyledi: “Ortak olup eksik satanlardır.” Söyledi: “Gazilerin kimlerdir?” Söyledi: “Zekât vermeyenlerdir.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Gönlünü kaygılandıran kimlerdir?” Söyledi: “Kim yalan yere yemin verse o giderir. Boşanmak için yemin eden giderir. Ey Muhammed! Bana mahsus olan

...
dostlarım Tanrı'ya ortak koşanlardır. Ey Muhammed! Yardımcılarım yetim malı yiyenlerdir.” dedi. Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Senin yüzünü kim kara eyler?” Söyledi: “Gönülden bağışlanma isteği benim yüzümü kara eyler. Canımı acıtır.” Yine söyledi: “Ey kovulmuş! Senin belini bükten kimlerdir?” Söyledi: “Yaptığı işe tövbe eden her kişi benim belimi kırar.” dedi. Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Mescidin hangisidir? Cemaatin orada toplanır.” Lanetli, söyledi: “Benim mescidim dostlardır. Cemaatim hainlik edenlerdir. Ben, onların imamıyım.” Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Yiyeceğin nedir?” Söyledi: “Sana inanıp bağlananlar ellerine yiyecek aldıklarından ‘Tanrı'nın adıyla’ demeden yerler. O benim yiyeceğimdir. O yiyeceği ben bile yerim. Hıfzedenim ağıtçılardır. Ezan okuyanlar, çalgıcılarıdır. Tenine resim çizenler defterdarlarımdır. Elçilerim, cadılardır.” Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Senin hiç velilerin var mıdır?” Söyledi: “Senin dostlarından birisine söven kişi benim velimdir.” Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! Bunca yaratılmışa nasıl erişirsin?” Söyledi: “Ey Muhammed! Yaratılmışların sayısında benim de evladım vardır. Çünkü baldırımı birbirine sürerim. Gece gündüz fesat ehli oğlum doğar. Her birine hayvanlardan isim veririm. Bunlar sürekli halkı yoldan çıkartırlar. Bir yolda fırsat bulamazlarsa diğer bir yolda bulurlar. Bir kişi, namaza durduğunda ona sesini yollarım. Namazını yanlış kılması için çabalarım. Ayrıca bilgililere, ilimle meşgul olmayıp doğru yoldan ayrılmaları, okuduklarını kıyamet gününde yüzlerine vurmaları için varırlar. Ayrıca yalan yere tanıklık eden benim askerimdir. Şu oyun oynayan yaşlıları ve kibirli davranan gençleri de yoldan çıkartırım.” Ayrıca şöyle söyledi: “Ey Muhammed! Dört kadın vardır. Benim onlara fitnem erişmez. Kalanı emrime uyar.” Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! O dört kadın kimlerdir?” Söyledi: “Biri, İsa'nın annesi Meryem'dir. Biri firavunun eşi, Âsiyâ'dır. Biri helalin Hatice'dir. Biri kızın Fatıma'dır. Bunlar benim elimden kurtulmuşlardır. İbadet eden, namaz kılan kadınları da yoldan çıkarmam. Yoksa diğerlerini top gibi elimde oynatırım.” dedi. Ayrıca, “Ey Muhammed! Sana inanıp bağlananlardan bir kişi, hayır yapmak isterse evlatlarımdan yetmiş kişiyi ona gönderirim. O kişiye hayır yaptırmazlar. Bir kişi, namaz kılmaya yönelse yaptığım bir fiille onun namazı kazaya kalır. Namaza çok durduğunda gönlüne dünya karışıklığını bırakırım. Dört yanına bakar. İşinde ne kadar unuttuğu varsa aklına getiririm. Namaza hiç bağlanamaz. Onun gibi kişinin namazı da beyhudedir. Kıyamet gününde namazını yüzüne vururlar.” dedi. Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Bana inanıp bağlananlar sana yarayacak nasıl bir iş yaparlarsa Tanrı'nın merhameti mümkün olmaz?” Lanetli, söyledi: “O kişiler, hasis veya bekletici ola. O kişilere merhamet yoktur.” dedi. Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Ey kovulmuş! Seninle cehenneme kimler girer.” Söyledi: “Şirk koşanlar, namaz kılmayanlar, öfkeli, fesat kişiler, topluluğuna kıskançlık edenler, yalan söyleyenler, bir kişiye iftira edenler, babasına ve annesine karşı konuşan kişiler benimle cehenneme girerler.” dedi. Tanrı'nın elçisi, söyledi: “Ey lanetli! Gövdeni hangi nesne eritir?” Söyledi: “Gövdemi gazilerin eti ve ayağı eritir.” Tanrı'nın elçisi,

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

söyledi: “Seni boğazlayan kimlerdir?” Söyledi: “Beni boğazlayan bilgi sahipleri ve onların sohbetidir.” Ve yine söyledi: “Seni parça parça eden kimlerdir?” Söyledi: “Beni parça parça eden Tanrı’nın adını dile getirenlerdir.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Yüreğine yara vuran kimlerdir?” Söyledi: “Namazda ön safa duranlardır.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Dostlarınla seni üzen kimlerdir?” Söyledi: “Toplulukla namaz kılanlardır.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Kardeşlerin kimlerdir?” Söyledi: “Kardeşlerim halkı incitenler ve kibleye karşı küçük abdestini yapanlardır.” dedi. Tanrı’nın elçisi, söyledi: “Aynı şekilde hangi hareketi sevmezsin?” Söyledi: “Bir kişi, kuşluk namazını olgun bir hâlde kılar. Malının zekatını verir. Şükreder. Hayır ve bağış yapar. Onunla işim yoktur. Ancak malının zekatını vermeyen kişinin o malı boynunda tasma olur. Kıyamet gününde onunla azaba tutulur.” Tanrı, esirgesin.

Şiir

“Cömert olan şu kişi düşmanlarımdır. Hasis olan kişi, dostumdur.

Abdestle yürüyen kişiyi sevmem. Ey Muhammed! Tanrı’yı bir ve seni onun elçisi olarak bilen, niyet edip anlayan, abdest alan, dünya fikrini gönlüne getirmeyen, mescide gidip toplulukla namaz kılan kişilerin başıma taş ile vurup gövdeme bıçaklar, hançerler vurduklarını sanırım.” “Ey lanetli! Bir kişi, Kur’ân-ı Kerîm okuduğu vakit hâlin nasıl olur?” Şeytan, söyledi: “Ey Muhammed! O Kur’ân-ı Kerîm okuyan kişi, okuduğunda benim gövdem kurşun gibi erir.” Tanrı’nın elçisi, söyledi: “O kişi Kâbe’yi tavaf ettiğinde hâline nasıl olur?” Lanetli, söyledi: “O kişi, ateşten zincirle benim...” Kitabın bitişi.

Sonuç

“Resûl Hâzretine Şeytân ‘Aleyhi’l-la’ne Geldügin Beyân İder” başlıklı kısa hikâyeye, müellifi bilinmeyen eserlerdendir. Hikâyeye, Hz. Muhammed ile şeytan arasında gelişen ve soru-cevap özelliği gösteren diyaloglardan oluşur. Sorular ve cevapları göz önüne alındığında, hikâyenin özellikle İslam ile yeni tanışan halk kitlelerine şeytanın İslam’daki yerini basit bir şekilde anlatmayı amaçladığı görülür. İncelemeye esas olan nüsha, dil ve imla özellikleri açısından Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini göstermektedir. Bu açıdan, eserin Anadolu’daki Türk edebiyatının ilk dönemlerinde, halkı eğitmek gayesiyle kaleme alınmış eserlerden bir tanesi olduğu kabul edilebilir. Bu tür müellifi belli olmayan halk için yazılmış hikâyeye kitaplarının başka eserlerden aktarılmış olabileceği gözden kaçırılmamalı, hikâyenin bugün için kütüphane kataloglarından ulaşılamayan daha hacimli başka nüshalarının olabileceği ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu açıdan hikâyenin müstakil bir eser ya da bir eserin parçası olup olmadığı hakkında kesin bir yargıda bulunmak bugün için imkânsızdır.

Kaynaklar

- Çelebi, İ. (2010). Şeytan. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. c: 39. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, s. 99-101.
- Gürkan, S. L. (2010). Şeytan: Diğer Dinlerde. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. c: 39. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, s. 101-103.
- Kartal, A. (2014). Anadolu'da nesir edebiyatı (XII.-XIX. asırlar). (M. F. Köksal, A. Kartal, C. Okuyucu, Haz.), Klâsik Dönem Osmanlı Nesri (s. 41-50), 3. bs. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kavruk, H. (1998). Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler. İstanbul: MEB Basımevi.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali. (2006). (Hayretin Karaman, Ali Özbek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrıçı, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut, Haz.). Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil). (2009). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Levend, A. S. (1967). Divan Edebiyatında Hikâyeler. TDAY-Belleten, s. 71-117.
- Levend, A. S. (1973). Türk Edebiyat Tarihi. Ankara: TTK Yayınları.
- Mazıoğlu, H. (1985). Divan Edebiyatında Hikâye. Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin (s. 19-36), Ankara: AKM Yayınları.
- Özön, M. N. (1985). Türkçede Roman, 2. bs. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekin, M. (2002). Roman Sanatı (Romanın Unsurları) 1. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ek:**Tıpkıbasım**

